

Oponentský posudek doktorské disertační práce

Autor práce: Mgr. Martin Hůla

Název práce: Evolutionary Aspects of the Human Aesthetic Responses to Flowers

/ Evoluční aspekty estetického vnímání květin člověkem

Oponent: RNDr. Jiří Sádlo, CSc, Botanický ústav AVČR Průhonice

Práce má 139 stran ve formě komentovaného souboru odborných článků pro časopisy s IF. Součástí práce jsou 3 původní publikace s autorským podílem disertanta a jeden manuskript připravený k publikaci. Zvolené téma disertační práce je aktuální a s praktickým významem, neboť je zaměřeno na problematiku, v níž vyvstává řada otázek v souvislosti s vývojem (až sem jsem tu větu opsal z medicínské oponentury na internetu) ...a teď už já: s vývojem nových konceptuálních rámců v oborech od estetiky přes teorii reklamy, kognitivní psychologii a Portmannovskou biologii po zastřešující obrat ve vnímání světa během současné fáze jeho antropocenní transformace. Přímou aplikaci do praxe tady dosud nelze čekat, ale publikované články v impaktových časopisech ukazují, že jsou vědecky přínosné.

Články byly po recenzním řízení úspěšně publikovány a mohl bych se nejvýš zaměřit na ten v manuskriptu. V souladu se zvykem této oborové rady nechci vyslyšet a hledat chyby. Užitečnější je běžná, ne moc formální diskuse. Nechci házet vidlemi, ale zkusím celou problematiku částečně dekonstruovat, aby se otevřely další cesty k bádání.

Tato práce totiž docela snese kritiku, tj nehrozí, že by se pod její tíhou zásadně zhroutila. Navíc tady jsme daleko od standardní vědy, která může sahat po množství metodických vzorů, které je pak potřeba správně adoptovat a adaptovat. Takže si tady mohu dovolit kritizovat bezstarostně a bezohledně, kdežto u slabších prací bych asi byl opatrnější s volbou argumentů správně účinných a přísných. Nejsou to výtky, ale náměty k dalšímu bádání. Píšu, co se mi v této práci zdá buď kritické a budoucně bude dobré to zohlednit, anebo jsem si to špatně přečetl a chtěl bych si to nechat vysvětlit.

První věc. Hodnotíme skrze lidi jednotlivé vlastnosti květu, např. barvu, pak tvar, komplexitu atd., a pak ty hodnocení porovnáme. Jestli to vidím správně, tak jste se nikde nepokusili sesypat všechny ty vlastnosti dohromady a teprve pak hledat, co s čím koreluje. Materiálem by byl mnohorozměrný prostor vlastností a jejich vzájemná vazba. Zjistí se, že kluci mají ve třídě nejradši Zuzanku a pak taky Anežku, mír, sýr, chlást, sex, lehké drogy a pozdní vstávání. Jenže to neukáže, že tohle se všechno dost asociuje s Anežkou, kdežto Zuzanka je militantní panenská veganka, abstinuje a vstává v půl páté. Tohle by ukázala nějaká PCA nebo tak, proč se to nikde nepoužilo, když zrovna po tohle kytky volají? Pak už by se mohlo vlastností použít moc, včetně žilkování, blýskavého povrchu, kontrastu s kalichem, barevných přechodů... a místo toho je tam pět barev, takže černobílá *Euphrasia* je bílá apod. Neí to škoda tak ty vlastnosti redukovat, když víme, že estetických fint, jak zaujmout, je mnohem víc?

Druhá věc. Estetika a krása. V textu je krása 224x, ugliness jen 8x, jiná vyjádření nedostatku krásy skoro žádná. Tak je to i obsahově a podle smyslu. Mě z toho plyne redukce estetiky na příjemnost. Ve věku black metalu, dystopií, urbexu, Tarantina a Trinidad Scorpion Moruga se musím hodně soustředit, abych např. *Rafflesiaceae* nebo rod *Tacca* neocenil jako krásný přesně v té tarantinovské estetice. Kdežto tady je krása jako bezrozporná slast, a jako fyzikální jednotka bez záporných hodnot, od nuly vzhůru. To se vracíme do vývoje estetiky před preromantiky, čili ca 1750, anebo k buranům „tohle bych si nad postel nepověsil“. Bez jiných přidaných emocí mě to nedává smysl. První nápad: krása vs. vznešenost. Estetické strategie místo pořadí krásy. Palma či symfonie je krásná a vznešená, pampeliška a lidovky krásné a profánní, blín a metal vznešený a ošklivý, lebeda a maxim turbulenc oškliví a profánní. A teď to hlavní: tohle vše má svou estetiku a své zákazníky, i ta lebeda, nic z toho není a priori špatně.

Třetí věc. Kompromis se standardní s prominutím inženýrskou vědou. To se zčásti udělat muselo, aby to recenzenti neshodili, ale nebylo to moc na sílu? Vytrhneme věci z kontextu, tím je izolujeme a povýšíme na zkoumatelné předměty, pak jim od boku nastřílíme vlastnosti, padni kam padni, a vyrobíme průzkum, statistika to vyhodnotí. Mě tam ovšem vadí ta dekontextualizace, např. náhradou kytky za květ en face. Jasně, že je tam pořád velká korelace, hodnocení jahody se nemění, ať zdaleka nebo zblízka nebo za rok. Ale není to tím, že víme, co je to jahoda? U *Erigeron* jsem úplně strnul, jaké je to strašidlo, takto preparované. A přitom si tento plevel lidí někdy i schválně pěstují na zahrádce. Meyrink: „opakujte mechanicky Prinz, Kind, Buch, Haus, a za chvíli se vám z toho stanou skřeky plné hrůzy. Buch? Prinz?“ Pak už těžko říct, že *das Buch* je marná sláva hezčí než naše ukňakňané slovo kniha.

Tohle je prostě eremiální styl myšlení, kdežto u kytek by to chtělo ten opačný, hyletický tj. neizolující, kontextuální. Reálně se, tedy myslím si to, věci vynořují nad hladinu vnímání, a zase tam padají. A ne, že se budu nutit do Paridova soudu. Všimnu si a líbí se mi to, *Geranium robertianum* je nenápadné a smrdí, a pak si ho najednou všimnu, karmínový květ a tmavorudá lodyha na zrzavém bukovém listí. Kdežto ho utrhnout a natočit en face, kouzlo pryč. Anebo: „to je krásný květ!“ „Ne, to je ostnokožec.“ „Aha, v tom případě je docela hnusný. To na něm je jedovaté, žejo?“

A pak se mi tam zdá vidět okouzlení sociologií a přilehlou statistikou. Dobře, ale co by asi řekly strukturované rozhovory? Třeba i strukturovaná samomluva? *Lunaria annua* x *rediviva*: první je jásavě fialová a velkokvětá ze zahrad, druhá je bleďě posmutnělá a nenápadná a nepěstuje se. Která, pro koho, proč a kdy by vyhrála? Podobně dávný spor „pyšné růže“ a „skromné fialky“. Ale lidi (navíc k té dvouznačnosti) vědí, že správná odpověď je ta růže. Ta je v křížovkách.

Jestli je to tak, tak vlastně nevím, co se ve mě ozývá, když mám hodnotit ty fotky květů. Když už tedy dekontextualizovat, tak nebyla by cesta dělat rovnou virtuální geometrické tvary, a ptát se, kolik cípů a jak ostrých může mít hvězda, aby už to bylo sluníčko?

A konečně, s čím se to zachází. Beru to jen jako takové technikálie, ale přesto. Rod *Santina* neexistuje, co to bylo? *Geranium palustre* je jednou *palustre*, podruhé *pratense*, purple vs. modrá. *Silene montana* je nějaké fosilní synonymum od *uniflora*. *Arctium tomentosum* přece nemá zelený květ.

PRAKTICKÉ VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ. Autor v závěru práce píše, že jeho práce není z těch, které zachraňují životy. To je dost sporné a mám dojem, že to autor dobře ví. Je to znát už z jeho kapitoly o biofilii jako konceptu, který životy zřetelně zachraňuje, třeba ne přímo. Nakonec taková parazitologie taky životy nezachraňuje a ani se tak netváří, od toho má ve vlekku medicínu. Spíš nikdo moc neví, kolik životů se zachrání právě prohlubováním a rozšiřováním kultury (včetně vědy) a propojováním výkladových rámců mezi (sub)kulturami, a neví se, jak moc jsou které formy účinné. Možná zrovna podobné práce jako je tato zachraňují svět víc než třeba standardní činnost privilegovaných technických oborů.

CELKOVÉ HODNOCENÍ

Práce jednoznačně splňuje nároky na ni kladené. Doporučuji práci k obhajobě.

